

A saját pénzmosás dogmatikai kérdései

Dogmatic issues of self-laundering

Polt Péter

Prof. Dr., egyetemi tanár, tanszékvezető, legfőbb ügyész
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Magyarország Ügyészsége
polt.peter@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az úgynevezett saját pénzmosásként meghatározott bűncselekményeket miként lehet beilleszteni a magyar büntető anyagi jogi dogmatika rendszerébe, és milyen elméleti elhatárolási ismerveket lehet meghatározni a saját pénzmosás és a büntetlen utócselekmény viszonyában.

Módszertan: A tanulmány a saját pénzmosás hatályos magyar büntetőjogi szabályozásának elméleti hátterét ismerteti, röviden elemezve azt is, hogy mindez mennyiben illeszkedik a hazai büntetőjogi hagyományok és a nemzetközi standardok rendszerébe, illetve mennyiben tekinthető a büntető dogmatikai elvek tekintetében koherensnek, alkalmazhatónak.

Megállapítások: A hatályos magyar büntető anyagi jogi szabályok a saját pénzmosásnak tekintendő cselekményeket érintően is maradéktalanul megfelelnek az uniós és nemzetközi elvárásoknak, e cselekmények tudományos megítélése, jogalkalmazói gyakorlata ugyanakkor még nem kiforrott.

Érték: A vagyongeneráló bűncselekményekkel szembeni hatékony fellépés egyik legfontosabb feltétele az elkövető felelősségre vonásán túlmenően, hogy a bűnös úton megszerzett javaktól az elkövetőket meg lehessen fosztani. E cél elérése érdekében szükséges, hogy a jogalkalmazó szervek – nemzetközi viszonylatban is egységes szabályozás alapján – eredményesen lépjenek fel a pénzmosással szemben.

Kulcsszavak: pénzmosás, saját pénzmosás, büntetlen utócselekmény, EU

Abstract

Aim: The aim of the study is to show how the offences defined as self-laundering can be integrated into the system of Hungarian criminal substantive law doctrine and what theoretical demarcation criteria can be defined in the relationship between self-laundering and the unpunished subsequent offence.

Methodology: The study expounds on the theoretical background of the currently effective Hungarian criminal law regulation of self-laundering, while also analysing briefly to what extent it fits into the system of domestic criminal law traditions and international standards, and to what extent it can be considered coherent and applicable in terms of principles of criminal dogmatics.

Findings: The current provisions of Hungarian substantive criminal law are fully in line with EU and international standards as regards the acts that can be considered as self-laundering, but the scientific assessment and enforcement practice of these acts is not fully developed yet.

Value: One of the most important prerequisites for effective action against financial (wealth-generating) crimes is that offenders can be deprived of the wealth they have obtained through criminal activity. In order to achieve this objective, it is necessary for law enforcement authorities to take effective action against money laundering, based on internationally uniform rules.

Keywords: money laundering, self-laundering, unpunished subsequent offence, EU

A pénzmosás elleni büntetőjogi fellépésnek az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb jelentősége lett mind nemzetközi, mind hazai szinten. E tendencia eredményeképpen a büntetőjog-tudomány képviselői, illetve a jogalkalmazás területén dolgozó gyakorlati szakemberek kiemelt figyelmet fordítottak és fordítanak a – lehetőség szerint országhatárokon átívelően – egységes dogmatikai elvek és normatív szabályozás kidolgozására, értelmezési módok kialakítására. Magyarország az Európai Unió tagjaként, valamint nemzetközi egyezmények részeseként köteles kodifikálni és alkalmazni meghatározott jogi normákat, amely a magyar jogi szabályozást és ezzel együtt a jogalkalmazást bizonyos mértékben korlátok közé szorítja. A nemzetközi kötelezettségek maradéktalan teljesítése nem jelenti mindazonáltal azt, hogy a tudományos életben ne lehetne gondolatokat megfogalmazni egyrészt a nemzetközileg meghatározott keretek helyességét, másrészt a hazai szabályozás alkalmazhatóságát és dogmatikai koherenciáját illetően.

Jelen tanulmány célja elsősorban az, hogy bemutassa az úgynevezett „saját pénzmosás” hatályos magyar büntetőjogi szabályozásának elméleti hátterét, röviden elemezve azt is, hogy mindez mennyiben illeszkedik a hazai büntetőjogi

hagyományok rendszerébe, illetve mennyiben tekinthető a büntető dogmatikai elvek tekintetében koherensnek, alkalmazhatónak.

A pénzmosás általános jellegű meghatározását illetően a jogtudomány és a kriminológia képviselői között lényegében konszenzus alakult ki. A pénzmosás kriminológiai fogalma alatt azt a legális gazdasági tevékenységnek álcázott, valójában illegális szolgáltatást értjük, amelynek eredményeképpen a bűncselekmény elkövetése útján szerzett vagyon eredete a jogszerűség látszatát keltve igazolhatóvá válik (Gál, 2019), és e folyamat következtében a törvénytelen vagyongyarapodás a (legálisan működő) gazdaság vérkeringésébe visszaáramlik (Schubauer, 2021). A büntetőjogi fogalom ettől részben eltér, pénzmosásnak minősül ugyanis – az egyes államok büntető anyagi jogi törvényi tényállásait is figyelembe véve – a teljes közgazdasági folyamatnak (tehát a vagyon legalizálásának) egy-egy mozzanata is (Gál, 2019).

A fentiekben definiált és pénzmosásnak tekintendő cselekmények tiltása és – egyebek mellett – büntetőjogi eszközökkel történő üldözése dogmatikai és gyakorlati alapon is igazolható. A büntetőjog célja, hogy ultima ratio jelleggel fellépjen a társadalomra valamilyen szempontból veszélyes cselekményekkel szemben, és az alkalmazott joghátrány visszatartó erejét felhasználva megelőzze a hasonló jellegű bűncselekmények elkövetését. Mind az egyéni (speciális), mind az általános (generális) prevenciók céljai lényege abban a feltételezésben áll, hogy a „megbüntetett egyén” a jövőben tartózkodni fog újabb bűncselekmény elkövetésétől, mert számára a korábban kiszabott büntetés olyan jellegű hátrányt jelentett, amelyet nem szeretne ismételten elszenvedni, a társadalom többi tagja pedig a már megbüntetett személy példáján okulva szeretné elkerülni a joghátrányt. Megjegyzendő, a büntetés célját is ezen elvek mentén határozzák meg a hatályos magyar büntető anyagi jogi rendelkezések.¹

Az előzőekben kifejtettekre figyelemmel a büntetőjogi eszközök alkalmazása csak abban az esetben lehet hatékony, ha a büntetendő cselekményt megvalósító (vagy potenciálisan megvalósító) személyek számára a kiszabott (vagy kiszabható) büntetés nagyobb hátránnyal jár, mint a bűncselekmény elkövetése által szerzett előny. E kérdés megítélése során külön figyelmet kell fordítani az úgynevezett vagyongeneráló bűncselekményekre, amelyek elkövetésének eredményeképpen az elkövető (vagy akár más személy) vagyona növekszik. Az ilyen típusú cselekmények esetében az elkövető célja legtöbbször kifejezetten az illegális vagyongyarapodás. A tanulmány kereteit jelentősen meghaladná annak kifejtése, hogy amikor valaki bűncselekmény elkövetését határozza el, mennyiben számol a lelepleződés elkerülésével, és milyen mértékben veszi

1 Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 79. §.

számításba az esetleges joghátrányok súlyát, azonban úgy vélem, az kijelenthető, hogy a várható, és még inkább a már hasonló cselekményt megvalósító személyekkel szemben alkalmazott büntetéseknek az elhatározás és a tényleges megvalósítás szempontjából jelentőségük van.

A vagyongeneráló bűncselekmények többségének elkövetésekor az elkövető mindazonáltal számolhat azzal, hogy még abban az esetben is, ha vele szemben a bíróság végrehajtandó szabadságvesztést szab ki, néhány éven belül szabad lábra fog kerülni.² Amennyiben a szabadulása után valamilyen formában hozzáférhet a bűncselekmény elkövetése során megszerzett vagyonhoz, akkor alappal mérlegelheti, hogy az „elszenvedett” joghátrány miként viszonyul a vagyongyarapodással elért előnyhöz. Szélsőséges esetben mindez olyan gondolatokat is szülhet, amely szerint a joghátrány az „ára” (lelepleződés esetén) a vagyon megszerzésének, így – a megszerzett vagyont elosztva a szabadságvesztés tartamával – ki lehet számolni, hogy egy nap szabadságvesztéssel az elkövető mennyi pénzt „keres”. Általában a büntetőjogi fellépés, és konkrétan a joghátrány célját tekintve tehát az egyetlen hatékony megoldás az lehet, ha az elkövetőt – az egyéb szankciók mellett – a bíróság teljes mértékben megfosztja a bűncselekménnyel elért vagyoni előnytől. Ennek természetesen nélkülözhetetlen feltétele, hogy a hatóságok az ilyen módon megszerzett vagyont azonosítani tudják, és – az erre irányuló határozat végrehajtásaként – azt ténylegesen el tudják vonni az elkövetőtől vagy a vele együttműködő személyektől.

Álláspontom szerint különösebb magyarázatra nem szorul, hogy a fenti cél elérését jelentős mértékben hátráltathatják a pénzmosásnak tekintett cselekmények, ebből következően azok büntetőjogi eszközökkel történő üldözése – elkülönülve az alapbűncselekménytől – indokolt. Mindazonáltal célszerű megvizsgálni, hogy akár dogmatikai, akár gyakorlati szempontok alapján különbséget lehet-e tenni azon az alapon, hogy a pénzmosásnak tekintett cselekményt az alapcselekmény elkövetője vagy más valósítja meg.

A büntető anyagi jog tudománya sok esetben a pénzmosást a bűnkapcsolatok egyik formájának tekinti (Belovics, Molnár & Sinku, 2021), jóllehet egyes szerzők ezt vitatják (Ambrus, 2020). Találkozhatunk olyan állásponttal is (Belovics, 2020) – és ezt tartom a leginkább helytállóknak –, amely a pénzmosás bűnkapcsolati jellegét érintően különbséget tesz a más által elkövetett alapcselekményt követő pénzmosás és a saját pénzmosás között, kizárólag az előbbit meghatározva bűnkapcsolatként.

2 Ez alól értelemszerűen kivételt képezhet néhány bűncselekmény (például a nyereségvágyból elkövetett emberölés büntette), ezek mennyisége az összes vagyongeneráló bűncselekmény számához viszonyítottan azonban elenyészőnek tekinthető.

Amennyiben a bűnkapcsolat tartalmi elemének tekintjük, hogy egy büntetendő cselekmény elkövetéséhez más személy valamilyen (bűnös) formában a saját magatartásával hozzájárul, akkor éppen a saját pénzmosásra figyelemmel valóban kérdésként merülhet fel, hogy a pénzmosás minden esetben tekinthető-e bűnkapcsolatnak. Ebben az esetben ugyanis főszabályként nincs szükség több elkövetőre (bűnkapcsolatban részt vevő személyre), csupán arról van szó, hogy az alapcselekményt megvalósító személy ahhoz kapcsolódó további cselekményét is büntetni rendeli a jogalkotó. E körülményre figyelemmel – legalábbis dogmatikai szempontból – álláspontom szerint is eltérő megítélés alá kell esnie a „saját” és az „idegen” pénzmosásnak. A második esetben tekinthetjük úgy, hogy a bűnkapcsolat egyik formájáról van szó, az első esetben azonban arra a kérdésre kell választ keresnünk (és erre a későbbiekben még ki fogok térni), hogy a vagyongeneráló bűncselekményt megvalósító elkövető egyes rész-cselekményei közül melyek tekinthetők az alapcselekmény részének, és melyeket célszerű külön büntetendő magatartásként értékelni.

A saját pénzmosás elemzéséhez röviden szükségszerűen ki kell térni az elkövető céljára, a bűncselekménnyel általa elérni kívánt eredményre. A vagyongeneráló bűncselekményeket megvalósító személyek célja elsősorban – szinte kivétel nélkül – maga a vagyonszerzés, nevezetesen az, hogy illegális úton a lehető legnagyobb anyagi javakra tegyenek szert. A törvénytelen vagyonszerzés ezekben az esetekben legtöbbször nem öncélú: a megszerezett javakat az elkövető valamilyen formában a szükségletei kielégítésére kívánja fordítani vagy közvetlenül a bűncselekmény elkövetését követően vagy valamikor a későbbiekben. Ezzel párhuzamosan, részben ennek érdekében alapvető fontosságú az elkövetők számára az is, hogy az általuk megvalósított bűncselekményt, illetve a megszerzett vagyont a hatóságok és általában a kívüllág ne fedezze fel, azt ne kössék a személyükhöz. E folyamatban természetes, hogy a megszerzett vagyoni javak eredetét nem kívánják felfedni, sokkal inkább azt a látszatot igyekeznek kelteni (akár aktív magatartással), hogy azok legális forrásból származnak.

Fontos kiemelni azt is, hogy sok esetben az elkövető célja nem kifejezetten a bűncselekmény útján megszerzett vagyontárgy birtoklása, használata, hanem az, hogy az annak majdan helyébe lépő pénzt saját szükségleteire fordíthassa. Egy egyszerű példával szemléltetve mindezt: a műkincestolvaj általában nem azért lopja el a művészeti alkotást, hogy annak esztétikai szépségét maga élvezhesse, hanem az annak eladásából származó pénzt szeretné majd felhasználni.

A fentiekben részletezett körülményeknek a saját pénzmosás megítélése szempontjából azért van jelentőségük, mert ezek ismeretében alappal vetődik fel kérdésként, hogy a vagyongeneráló bűncselekményt megvalósító személyek azon magatartása, törekvése, amellyel megpróbálják a megszerzett vagyon eredetét

leplezni, azt legális forrásból származónak feltüntetni, mennyiben különíthető el magától az alapcselekménytől. Másképpen megfogalmazva ugyanezt a kérdést: elképzelhető-e vagyongeneráló bűncselekmény elkövetése oly módon, hogy az elkövető a külvilág – és ezáltal értelemszerűen a hatóságok előtt – nem igyekszik titkolni, leplezni a megszerzett vagyontárgy illegális eredetét.

Amint arra a bevezetőben utaltam, Magyarország ez Európai Unió tagjaként, illetve nemzetközi egyezmények részeseként köteles eleget tenni meghatározott nemzetközi normatív elvárásoknak. Ezek közül most elsősorban az Európai Unió pénzmosás tárgyában legutóbb hozott irányelvvel³ (továbbiakban: Irányelv) szeretnék foglalkozni, a magyar büntető anyagi jogi szabályozás szempontjából jelenleg ennek van ugyanis leginkább jelentősége.

Az Irányelv 3. cikkének (5) bekezdése terjeszti ki a kötelezően büntetendőnek nyilvánítandó magatartásokat a saját pénzmosásra is, e jogszabályhely azonban részletes iránymutatást nem tartalmaz azzal összefüggésben, hogy melyek azok a szempontok, amelyek alapján ilyen esetben a pénzmosást el kell különíteni az alapcselekménytől. Az Irányelv preambuluma – alábbiakban idézett – (11) bekezdése ugyanakkor bemutat olyan szempontokat, amelyek kiindulópontjai lehetnek dogmatikai következtetéseknek:

„A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a pénzmosáshoz kapcsolódó cselekmények egyes fajtái akkor is büntetendők legyenek, ha elkövetőjük azonos a vagyont létrehozó büntetendő cselekmény elkövetőjével (saját jövedelem tisztára mosása). Ilyen esetekben, amennyiben a pénzmosás nem csupán a birtoklást vagy a felhasználást fedi le, hanem a vagyont átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, és a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez – például a büntetendő cselekményből származó vagyont forgalomba hozásával és így a vagyont jogellenes eredetűnek eltitkolásával –, akkor e pénzmosási cselekmény büntetendő.”

Az idézett elvárásokkal összefüggésben elsőként érdemes utalni arra, hogy a hatályos magyar büntető anyagi jogi szabályozás⁴ általában az Irányelv rendelkezéseinek, illetve speciálisan a saját pénzmosásra vonatkozó követelményeinek maradéktalanul megfelel. Ezzel együtt célszerű megvizsgálni, hogy az Irányelv preambuluma idézett bekezdése milyen dogmatikai következtetések levonását teszi lehetővé, megteremtve ezáltal az alapját az implementált uniós norma gyakorlati alkalmazásának is.

3 Az Európai Parlament és a Tanács 2018/1673 irányelve a pénzmosás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről.

4 Btk. 399–400. §.

Az Irányelv által meghatározott szempontok közül az első nehézséget annak megítélése okozza, hogy az elkövető magatartása – az alapcselekménytől elkülönülten – mikor terjed ki a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is. Amint arra ugyanis az előzőekben már utaltam, általános-ságban jellemző, hogy az elkövető igyekszik elkerülni a lepleződést, így azt is, hogy a megszerzett vagyon illegális eredete a külvilág számára (esetleg néhány „beavatott” személyt leszámítva) felismerhető legyen. Elkövetői szemszögből természetes tehát, hogy magatartásával a vagyon eredetét leplezni törekszik. Külön érdemes kitérni röviden a nevesített magatartások közül az „átruházásra”, az ugyanis sok esetben – ugyancsak a fentiekben már kifejtettekre figyelemmel – szinte automatikusan kapcsolódik a vagyongeneráló bűncselekményekhez.⁵ E szempont alapján ebből következően nagyon nehéz leválasztani a pénzmosás jellegű magatartást az alapcselekményről, és dogmatikai alapon (tehát általános érvénnyel) rögzíteni azt a többlet cselekvőséget, amely társadalomra veszélyes-sege valóban megalapozza az önálló büntetendőséget.

Az előző bekezdésben írtakon túl további nehézséget okoz az ismételt (többl-et) károkozás megállapíthatósága az alapcselekményhez képest. Kérdésként merül fel, hogy az Irányelv fogalomhasználatában mi minősül „kárnak”, és az miként viszonyul a magyar büntető anyagi jogban ismert fogalomhoz. Alap-pal vethető fel, hogy az uniós jogalkotók az Irányelv szempontjából jelentő-séget tulajdonítottak-e a nem vagyoni jellegű kárnak vagy más „sérelemnek” (erre a későbbiekben még ki fogok térni); kizárólag vagyoni jellegű „kár” ese-tén ugyanis nehéz elképzelni más jellegű meghatározást, mint amit a hatályos magyar Btk. tartalmaz.⁶ Amennyiben az Irányelvben használt „kár” fogalmát vagyoni értékcsökkenésként kellene értelmezni, ez azt jelentené, hogy az uni-ós norma megalkotóinak elképzelése szerint saját pénzmosás abban az esetben állapítható meg, ha valamilyen vagyonban olyan értékcsökkenés következik be, amely nem az alapcselekmény eredménye.

Fontos kiemelni, hogy az Irányelvet – a jogi norma típusából adódóan – a tag-államoknak át kell ültetniük a saját jogrendszerükbe, amely annyit jelent, hogy olyan hazai jogszabályokat kell megalkotniuk, amelyek tartalmukban megfelel-nek az uniós norma által támasztott minimum elvárásoknak. Mindez a konkrét esetben azt jelenti, hogy a magyar jogalkotóknak a Btk.-ban olyan tényállást kellett megalkotniuk, amely saját pénzmosásként rendeli büntetni a bűncselek-mény elkövetéséből származó vagyon birtoklason vagy felhasználáson túlmutató

5 A korábban használt példánál maradva: abban az esetben nem kerül sor átruházásra, ha a műkincstolvaj saját magának szeretné megtartani a művészeti alkotást.

6 Btk. 459. § 16. pont – kár: e törvény eltérő rendelkezése hiányában a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés.

átruházását, átalakítását, eltitkolását vagy leplezését, abban az esetben, ha mindez az alapcselekményhez képest további „kárt” eredményez.

A kodifikáció – még abban az esetben is, ha ez nemzetközi kötelezettségből adódik – csak abban az esetben lehet sikeres, ha az elfogadott jogszabályt a gyakorlatban (legalább a professzionális jogalkalmazók) különösebb nehézségek nélkül értelmezni és alkalmazni tudják.

Úgy vélem, az előzőekben kifejtett gondolatok azt igazolják, hogy az Irányelv közvetlen alkalmazása a gyakorlatban jelentős nehézségek elé állítaná a jogalkalmazókat. Feltételezhetően igen csekély számú olyan büntetőügy lenne, amelyben a saját pénzmosást meg lehetne állapítani, elsősorban azért, mert a többslet „károkozás” ténye (függetlenül e fogalom tartalmától) – amely a vagyon átruházásával, átalakításával, eltitkolásával vagy leplezésével hozható kapcsolatba – általában nehezen lenne bizonyítható.

A magyar jogalkotók a fentiekre figyelemmel jelentős kihívás előtt álltak, amikor egy olyan jogszabályt törekedtek megalkotni, amely egyrészt megfelel az Irányelv követelményeinek, másrészt azonban a gyakorlatban is alkalmazható lesz, ráadásul oly módon, hogy annak alapján valóban legyen lehetőség megállapítani konkrét személyek büntetőjogi felelősségét.

A magyar jogalkotók a kodifikáció során azt a megoldást választották, hogy nem fogalmaztak meg külön szabályokat a saját pénzmosásra, hanem a pénzmosás egyes eseteit alkalmazhatóvá tették erre az elkövetési formára is. A hatályos Btk. pénzmosásra vonatkozó tényállásának⁷ alapesetei közül a tanulmányomban az alábbi kettővel szeretnék foglalkozni, elsősorban ugyanis azok alkalmazhatók a saját pénzmosásra is:⁸

- a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése⁹ (első alapeset);
- a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése céljából a vagyon mástól történő átvétele, elrejtése, átalakítása, átruházása, elidegenítésében való közreműködés, felhasználása, azzal összefüggésben pénzügyi tevékenység végzése, pénzügyi szolgáltatás igénybevétele vagy arról rendelkezés¹⁰ (második alapeset).

7 Btk. 399–400. §.

8 A harmadik alapeset [Btk. 399. § (3) bekezdés] alkalmazhatósága a saját pénzmosásra egyrészt vitatott, másrészt a gyakorlatban csak speciális esetekben fordulhat esetleg elő, így azzal most nem kívánok foglalkozni.

9 Btk. 399. § (1) bekezdés.

10 Btk. 399. § (2) bekezdés.

Az első alapeset a pénzmosással foglalkozó elméleti szakemberek által megszokottan használt kategorizálás szerint statikus alakzatnak tekinthető, az elkövetés során ugyanis (közgazdasági értelemben vett) vagyontranszformáció nem következik be (Gál, 2019). A materiális bűncselekményként meghatározott nyitott törvényi tényállás két eredményt tartalmaz: a vagyon eredete, a vagyonon fennálló jog, a vagyon helye, ezek változása „elfedetté” vagy „elleplezteté” válik. Az első alapeset megállapítására tehát minden olyan esetben sor kerülhet, amikor a megkívánt eredmények valamelyike megvalósul, az elkövető szándéka legalább eshetőlegesen ezek előidézésére irányul, és az általa kifejtett magatartás ok-okozati összefüggésben áll az eredmény bekövetkezésével.

A két eredmény fogalmi meghatározását tekintve a jogtudomány egységesnek tekinthető: elfedés esetében az elkövető a vagyon bűnös eredetét a külvilág felé elrejti (tehát arról a külvilág nem szerez tudomást), míg az elleplezés ennél annyival jelent többet, hogy az illegális eredet eltüntetése mellett az elkövető egy (valótlan) jogszerű jogcímet is párosít a vagyon eredetéhez (Blaskó et al., 2021).

Az első alapeset alkalmazhatóságával összefüggésben egyes szerzők (Gál, 2019) általános jelleggel (tehát nem kifejezetten a saját pénzmosáshoz kapcsolódóan) felvetették, hogy amennyiben a törvényi tényállás által megkívánt eredmény bekövetkezik, akkor a hatóságok sem szerezhetnek tudomást a vagyon bűnös eredetéről, amennyiben pedig az eredmény elmarad akkor tényállási elem hiányában a bűncselekmény – vagy legalábbis annak befejezett alakzata – nem állapítható meg. Vitathatatlan, hogy az első alapesettel kapcsolatban ilyen jellegű kritikai észrevétel is megfogalmazható, mindazonáltal álláspontom szerint ez inkább az adott törvényi tényállást megalapozó cselekmények bizonyíthatóságát, és nem magának a kodifikált bűncselekménynek a dogmatikai alkalmazhatóságát érinti. A saját pénzmosás szempontjából sokkal inkább az utóbbinak van jelentősége, a törvény szövege alapján ugyanis nem vonható le következtetés azzal összefüggésben, hogy a pénzmosás milyen elvek, szempontok alapján választható el az alapcselekménytől, különösen annak büntetlen utócselkmény részétől.

Véleményem szerint alappal vetődik fel kérdésként: létezhet-e olyan vagyongeneráló bűncselekmény, amelynek elkövetője nem érdekelt abban, hogy az általa megszerzett vagyon bűnös eredete a külvilág számára rejtve maradjon, illetve – szükség esetén – ahhoz ne társuljon egy (kétségkívül valótlan) legális szerzési jogcím. E vizsgálódás szempontjából jelentősége van annak a már említett ténynek, hogy a pénzmosás első alapesete eshetőlegesen szándékkal is elkövethető. Elméletileg tehát megállapítható az alapcselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelőssége pénzmosás miatt is, ha látja előre, hogy az általa

megvalósított magatartás eredményezheti az alapcselekménnyel megszerzett vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedését vagy elleplezését, és bár ezen eredmények valamelyikének a bekövetkezését kifejezetten nem kívánja, de abba belenyugszik. Másként megközelítve ezt a kérdést: ahhoz, hogy legalább az eshetőleges szándék ne legyen megállapítható, fenn kell állnia egy olyan körülménynek, amely az eredmény elmaradását érintő könnyelmű bizakodásra utal vagy a hanyag gondatlanságot (tehát az eredmény előrelátásának hiányát) megalapozza. Ezek megállapíthatósága azonban feltételezi: az elkövetőt nem érdekli az a tény, hogy az általa megszerzett vagyon bűnös eredete a külvilág számára tudottá válik, amely logikus emberi („elkövetői”) gondolkodás mellett nehezen képzelhető el.

A második alapeset a dinamikus pénzmosások közé sorolható célzatos bűncselekmény, amelyben a törvény által meghatározott célzat megegyezik az első alapeset eredményeivel. A jogalkotó olyan elkövetési magatartásokat rendelt büntetni, amelyek alkalmasak lehetnek a bűnös vagyon eredetének elfedésére, elleplezésére, ebben az esetben azonban a bűncselekmény megállapításához az eredménynek nem kell bekövetkeznie, csak a célzatnak kell fennállnia.

Az előzőekben írtakból következik, hogy a pénzmosás ezen alapesete kizárólag egyenes szándékkal követhető el: az elkövető szándéka ugyanis az elkövetési magatartás kifejtésekor kifejezetten valamelyik törvényben meghatározott cél megvalósítására irányul (annak bekövetkezését kívánja). A saját pénzmosás ezen esetében kérdésként merülhet fel, hogy miként lehet megítélni azokat az elkövetői cselekvősegeket, amelyek párhuzamosan irányulnak a bűnös vagyon rendes „felhasználására”, illetve a bűnös eredet elfedésére, elleplezésére. Különösen igaz ez az „átruházza”, „felhasználja”, illetve az „arról rendelkezik” elkövetési magatartások esetében, amelyek a legtöbbször szervesen kapcsolódhatnak az alapcselekményhez, illetve a megszerzett vagyonból származó haszon végső realizálásához. Tény, hogy ilyen esetben az egyenes szándék inkább a vagyon realizálására és nem az elfedésére, elleplezésére irányul, azonban előfordulhatnak olyan esetek, amikor az egyenes szándék mindkét cél tekintetében fennáll. Kérdés, hogy ebben az esetben helytálló-e megállapítani az elkövető büntetőjogi felelősségét pénzmosás büntetében is.

A pénzmosás első két alapesetét szemlélve megállapítható tehát: csupán a törvény szövegének dogmatikai elemzése alapján nem – vagy csak csekély mértékben – lehet következtetéseket levonni azzal összefüggésben, hogy mely szempontok alapján szükséges elkülöníteni a pénzmosást az alapcselekménytől, és mikor lehetséges külön büntetni a saját pénzmosást is.

Az Alaptörvény értelmében a bíróságok a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával összhangban értelmezik; a jogszabály céljának megállapításakor

pedig elsődlegesen a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni.¹¹

A Btk. pénzmosással összefüggő hatályos rendelkezéseit létrehozó módosító törvény¹² indokolása a saját pénzmosást érintően – lényegében az Irányelv korábban már idézett preambuluma utalva – az alábbi lényeges jogalkotói érveket tartalmazza:

„A 2018/1673 irányelv tehát nem várja – nem is várhatja – el a deliktum azonos aspektusainak többszörös büntetését, a kétszeres értékelést, egyrészt az alapbűncselekmény, másrészt pénzmosás miatt. Ezért nem büntetendők az olyan, rendeltetésszerű felhasználásnak tekinthető magatartások, amelyekhez nem társul újabb csalárd magatartás, illetve annak következményeként az alapbűncselekményhez képest többletérelem.

Ellenkező eset azt jelentené, hogy a bűncselekmény útján megszerzett vagyon mindenféle használata tilalmazott, így a vagyonnak éppen az a célja lenne ismételt büntetőjogi fenyegetés alá eső tevékenység, ami jellemzően a vagyon lényege, a használat és a rendeltetésszerű felhasználás. Az ilyen büntetőjogi szabályozás ahhoz vezetne, hogy a bűncselekmény szükségszerű – és korábban büntetlen – utócselekményét is kiemelné a jogalkotó a lehetséges utócselekmények köréből.”¹³

A jogalkotó indokolása jórészt megegyezik tehát az Irányelvben írtakkal, van azonban egy olyan részlet, amelynek dogmatikai szempontból jelentősége lehet. Az Irányelv az alapcselekményhez képest a többletkárt, míg a magyar módosító jogszabály indokolása a többletérelmet kívánja meg ahhoz, hogy az alapcselekmény elkövetője (nyilvánvalóan a meghatározott magatartások megvalósítása esetén) a pénzmosás miatt is büntetőjogi felelősséggel tartozzon. Megjegyzendő, az Irányelv szövegének angol változatában az uniós jogalkotó a „damage” kifejezést használta, amely akár „sérelemként” is fordítható.

A magyar büntető anyagi jogi dogmatika a látszólagos anyagi halmazat egyes esetei között határozza meg a büntetlen utócselekmény fogalmát. Egységes a jogirodalom abban, hogy akkor tekinthető egy cselekmény büntetlen utócselekménynek, ha az elsőként elkövetett cselekmény által előidézett jogtárgysérelemet az utóbb megvalósított cselekmény már nem fokozza (Belovics, 2020; Blaskó, 2020). A magyar módosító jogszabály megfogalmazása lehetővé teszi tehát, hogy az alapcselekmény részének tekintendő büntetlen utócselekményt és a külön büntetendő saját pénzmosást a magyar dogmatikában használatos

11 Alaptörvény 28. cikk.

12 2020. évi XLIII. törvény.

13 2020. évi XLIII. törvény 53. §-ának indokolása 3. pont.

fogalmak és ismérvek mentén határoljuk el egymástól, azt vizsgálva, hogy a pénzmosás tényállását formailag megvalósító cselekmény egyébként fokozta-e a jogtárgysérelmet. Félő mindazonáltal, hogy a dogmatikai tisztánlátáson túl ez – a normaszövegben egyébként nem megjelenő – szempontrendszer alkalmazása a gyakorlatban nehézségeket okoz és fog okozni a jövőben is.

A büntetlen utócselkmény témáját taglaló tankönyvek általában példaként hivatkoznak arra az esetre, amikor a lopás elkövetője utóbb az általa eltulajdonított elkövetési tárgyat megsemmisíti. Az általánosan elfogadott tétel szerint ilyenkor a megsemmisítés az eltulajdonításhoz képest nem fokozza a jogtárgy sérelmét. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy a megkívánt többletsérelem mikor állapítható meg a vagyongeneráló bűncselekmények (adott esetben például éppen a lopás) esetében, azon az alapon, hogy az elkövető az elkövetési tárgy bűnös eredetét a külvilág előtt akár aktív magatartással eltitkolja (eltitkolni törekszik). Melyek azok a megkülönböztető ismérvek, amelyek alapján a megszerzett vagyon illegális eredetének eltitkolása, leplezése és megsemmisítése eltérő jogi megítélést eredményez.

A legfőbb ügyész büntetőjogi helyettese 2017-ben egy körlevélben¹⁴ foglalta össze azokat a szempontokat, amelyekre az eljáró ügyészeknek a pénzmosással összefüggő cselekmények elbírálása során figyelemmel kell lenniük. Jóllehet a körlevél hatálybalépése óta a pénzmosás törvényi tényállása részben megújult, a körlevél saját pénzmosással összefüggésben tett megállapításai a hatályos jogszabály alapján is helytállóak. A körlevél 6. pontja szerint: a „... pénzmosás büntetendővé nyilvánításának elvi alapja az, hogy a bűncselekményből származó dolognak a pénzügyi-gazdasági szférában végrehajtott műveletek révén, legális forrásból származó vagyonként való feltüntetése az alapcselekmény körében már értékelten felüli, önálló társadalomra veszélyességet hordoz. Ez, az alapcselekmény által előidézett jogtárgy sérelmen túlmutató veszély szűk körben ugyan, de az alapcselekmény elkövetője általi, eredetleplezési célú utócselkmények szankcionálását indokolja. E tényállás keretében ugyanakkor – a kétszeres értékelés tilalmából következően – csak azok az eredetleplezési célú magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükség-szerű velejárói az alapcselekmény elkövetésének.”

A körlevél is számol tehát azzal a lehetőséggel, hogy a saját pénzmosás megítélésénél a kétszeres értékelés tilalmának megsértése reálisan felmerülhet, és éppen erre figyelemmel e bűncselekmény megállapíthatóságát csak szűk körben tartja elképzelhetőnek.

14 A pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól szóló 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevél.

Véleményem szerint az a jogirodalmi álláspont (Gál, 2019), amely szerint – a kétszeres értékelés elkerülése érdekében – a gyakorlat feladata, hogy a lehetséges eszközökkel szűkítse a saját pénzmosásokkal összefüggésben a hatályos törvényi tényállások alkalmazási körét, csak abban az esetben lehet reális elvárás, ha a jogtudomány a jogalkalmazói gyakorlatot is segítve hasznos, a büntető anyagi jog dogmatikai téziseire épülő elhatárolási szempontokat határoz meg. E tekintetben az egyes törvényi tényállási elemek megvalósulásának vizsgálata mellett elsődleges szempont lehet annak elemzése, hogy az elkövető pénzmosásként értékelhető magatartása az alapcselekményhez képest fokozta-e a jogtárgysértést. Megjegyzendő, amennyiben e kérdés jogalkalmazói elemzésének szükségessége felmerül, akkor feltételezhető, hogy az alapcselekmény elkövetőjének az a törekvése, amely a megszerzett vagyon bűnös eredetének elfedésére, elleplezésére irányult, nem járt sikerrel, hiszen az illegális vagyonszerzés a hatóságok tudomására jutott.

Befejezésekppen utalni szeretnék a következőkre: kétségkívül létezhetnek olyan magatartások, amelyek úgy merítik ki a Btk.-ban meghatározott pénzmosás első két alapesetének valamelyikét, hogy már nem kapcsolhatók az alapcselekményhez, semmiképpen sem tekinthetők büntetlen utócselekménynek, így az elkövető büntetőjogi felelősségét a saját pénzmosás miatt is meg lehet állapítani. A fentiekben vázolt dogmatikai gondolkodás mentén azonban minden esetben el kell végezni a szükséges vizsgálatot annak érdekében, hogy a kétszeres értékelés elkerülhető legyen.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2020). Büntetőjog 2021 – a pénzmosás újrahangolt tényállása és a hálapénz kriminalizálása. *Büntetőjogi Szemle*, 68(2), 3–10.
- Belovics E. (2020). *Büntetőjog I. Általános Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Belovics E., Molnár G. M. & Sinku P. (2021). *Büntetőjog II. Különös Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Blaskó B. (2020). *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Rejtjel Kiadó.
- Blaskó B., Hautzinger Z., Hollán M., Madai S., Pallagi A. & Polt P. (2021). *Büntetőjog Különös Rész II*. Rejtjel Kiadó.
- Gál I. L. (2021). A pénzmosás új magyar szabályozása 2021-től. *Büntetőjogi Szemle*, 10(1), 24–33.
- Schubauer L. (2021). A pénzmosással kapcsolatos nemzetközi törekvések és a pénzmosás tényállásának 2020. évi átalakítása. In Barabás A. T. & Christián L. (Szerk.), *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére – Navigare necesse est* (pp. 467–475). Ludovika Egyetemi Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Polt P. (2023). A saját pénzmosás dogmatikai kérdései. *Belügyi Szemle*, 71(5), 765–778. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.2>

